

KAROLINA WYRWIŃSKA*

O RZETELNOŚCI W INTERNECIE —
PLATFORMY CYFROWE WOBEC KONSUMENTÓW.
UWAGI NA TLE LOI POUR UNE RÉPUBLIQUE NUMÉRIQUE**

We Francji kwestie cyfryzacji oraz funkcjonowania społeczeństwa w erze cyfryzacji stanowią niezwykle istotne elementy polityki wewnętrznej państwa, a także ważką kwestię społeczną, wymagającą, co wielokrotnie podkreślano, syntetycznego ujęcia w nowoczesnej regulacji. Uchwalona niedawno ustawa pour une République numérique, zwana także loi Lemaire, stanowi rezultat prac podjętych w wyniku prowadzonych sukcesywnie od kilku lat kampanii informacyjnej oraz konsultacji w zakresie cyfryzacji. Pierwszym, istotnym elementem tego procesu było utworzenie w 2011 r. Krajowej Rady do spraw Cyfryzacji (Conseil national du numérique — CNNum)¹. Wśród najważniejszych zadań, które jej powierzono, znalazły się organizowanie regularnych konsultacji społecznych w zakresie oddziaływania cyfryzacji na społeczeństwo i gospodarkę we Francji². Wspomniane konsultacje miały odbywać się na poziomach terytorialnym i krajowym oraz angażować, obok „zwykłych” obywateli, także przedstawicieli administracji oraz świata biznesu. Z inicjatywy Conseil national du numérique w dniach od 4 października 2014 r.

* Autorka jest adiunktem w Katedrze Prawa Rzymskiego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego.

** Artykuł powstał w ramach projektu finansowanego przez NCN pt. „Made in Europe” — europejskie standardy prawne jakości usług świadczonych w konkurencyjnych warunkach globalnego rynku. Modelowe rozwiązania prawa zobowiązań zorientowanego na usługi (projekt nr UMO-2012/04/A/HS5/00709).

¹ Décret n° 2011–476 du 29 avril 2011 portant création du Conseil national du numérique, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000023928752&dateTexte=&categorieLien=id> (dostęp: 25 lipca 2016 r.).

² Zob. art. 1 Décret n° 2012–1400 du 13 décembre 2012 relatif au Conseil national du numérique, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000026767396&dateTexte=&categorieLien=id> (dostęp: 25 lipca 2016 r.).

do 4 lutego 2015 r. prowadzona była on-line otwarta debata z Francuzami, dotycząca najważniejszych zagadnień z zakresu cyfryzacji, mająca na celu przygotowanie strategii działania rządu francuskiego w tym zakresie. W wyniku tej współpracy z obywatelami, którzy za pośrednictwem utworzonej w tym celu platformy cyfrowej³ nadesłali blisko cztery tysiące opinii oraz propozycji zmian, przygotowano raport *Ambition numérique*⁴. Materię przedstawioną w raporcie ujęto w cztery newralgiczne dziedziny: rzetelności i wolności we wspólnej przestrzeni cyfrowej, zwiększenia poziomu otwartości w działalności publicznej, podniesienia wydajności gospodarki przez innowacyjność, a także równości, solidarności i emancypacji w społeczeństwie cyfrowym. W czerwcu 2015 r. w Conseil national du numérique opracowano syntezę zagadnień przedstawionych w obszernym raporcie *Ambition numérique*, a następnie przekazano rządowi francuskiemu wraz z zaleceniami rady. Przy tej okazji, 18 czerwca 2015 r. premier Manuel Valls ogłosił rządową strategię w sprawie cyfryzacji⁵ oraz zapowiedział społeczne konsultacje projektu ustawy. Istotnie, rozpoczęcie procedury legislacyjnej zostało poprzedzone trwającymi trzy tygodnie, do 18 października 2015 r., konsultacjami społecznymi, które zdecydowano się po raz pierwszy przeprowadzić on-line. W treści projektu ustawy, jak zapewniła odpowiedzialna za jego pierwotną treść, Axelle Lemaire — sekretarz stanu do spraw cyfryzacji (la secrétaire d'État en charge du numérique), uwzględniono argumenty, poprawki oraz propozycje zgłoszone w trakcie konsultacji, których znaczenie jest nie do przecenienia. Celem tak szeroko zakrojonych konsultacji było umożliwienie użytkownikom Internetu wywarcia wpływu na kształt projektu poddawanego następnie pod dalsze obrady. Wzięło w nich czynny udział aż ponad dwadzieścia jeden tysięcy uczestników, którzy zgłosili blisko osiem i pół tysiąca sugestii zmian lub uzupełnień projektu⁶. W rezultacie, projekt rozbudowano, dodając pięć nowych artykułów, których wprowadzenie sugerowali użytkownicy biorący udział w konsultacjach⁷. Nadto, przed skierowaniem projektu pod dalsze obrady, wprowadzono również dziewięćdziesiąt poprawek sugerowanych przez konsultujących projekt internautów⁸. W tym samym czasie, przy francuskim Zgromadzeniu Narodowym została ustanowiona komisja do spraw praw i wolności w erze cyfrowej (la commission de réflexion sur le droit et les libertés à l'âge du numérique). Efekt jej prac stanowi obszerny raport, obejmujący blisko sto propozycji uregulowania poszczególnych kwestii związanych z funkcjonowaniem

³ Zob. <https://contribuez.cnnumerique.fr> (dostęp: 25 lipca 2016 r.).

⁴ B. Thieulin, Y. Bonnet, S. Pa, D. Kaplan, M. Ekland, V. Peugeot, S. Distinguin, M. Tessier: *Ambition numérique: pour une politique française et européenne de la transition numérique*, Conseil national du numérique 2015, <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/rapports-publics/154000400/index.shtml> (dostęp: 25 lipca 2016 r.).

⁵ Dokument *Stratégie numérique du gouvernement*, <http://www.gouvernement.fr/sites/default/files/liseuse/4492/master/index.htm> (dostęp: 26 lipca 2016 r.).

⁶ Zob. <https://www.republique-numerique.fr> (dostęp: 26 lipca 2016 r.).

⁷ <http://www.economie.gouv.fr/republique-numerique> (dostęp: 27 listopada 2016 r.).

⁸ *Ibidem*.

społeczeństwa cyfrowego, przy jednoczesnym zapewnieniu właściwego poziomu ochrony praw i wolności obywatelskich⁹.

Zmodyfikowany po konsultacjach społecznych projekt loi pour une République numérique 9 grudnia 2015 r. przedstawili Radzie Ministrów Emmanuel Macron — minister gospodarki, przemysłu i cyfryzacji (ministre de l'Économie, de l'Industrie et du Numérique) oraz wspomniana już Axelle Lemaire. Tego samego dnia projekt został przyjęty i skierowany do dalszych prac, natomiast 26 stycznia 2016 r. projekt został przyjęty przez Zgromadzenie Narodowe przy zaledwie jednym głosem przeciw. Następnie, 3 maja 2016 r. projekt loi Lemaire został przyjęty w pierwszym czytaniu przez Senat Republiki Francuskiej. Wobec faktu wprowadzenia do projektu przez Senat licznych zmian powstała konieczność przedyskutowania wprowadzonych modyfikacji oraz uzgodnienia stanowiska przez obie izby parlamentu francuskiego przed dalszymi etapami procesu legislacyjnego. W tym celu wyłoniono komisję wspólną, złożoną z deputowanych do Zgromadzenia Narodowego oraz senatorów (la commission mixte paritaire). W rezultacie jej pracy powstał wspólny tekst projektu ustawy pour une République numérique, zarejestrowany w Zgromadzeniu Narodowym oraz w Senacie Republiki Francuskiej dnia 29 czerwca 2016 r. Projekt został przyjęty na posiedzeniu Zgromadzenia Narodowego w dniu 20 lipca 2016 r.¹⁰, a następnie, 29 września 2016 r. jednogłośnie przyjął go Senat Republiki Francuskiej. Prezydent promulgował ustawę pour une République numérique 8 października 2016 r.¹¹

ZAŁOŻENIA USTAWY

Zakres ustawy pour une République numérique jest zróżnicowany; obejmuje publicznoprawne i prywatnoprawne kwestie, związane z funkcjonowaniem społeczeństwa cyfrowego¹² (*la société numérique*). Zasadniczo materia uregulowana w ustawie została skupiona wokół trzech osi: po pierwsze, promowanie i wspieranie przepływu informacji w środowisku cyfrowym, po drugie, zapewnienie osobom fizycznym zwiększonego poziomu bezpieczeństwa w sieci, po trzecie, zagwarantowanie powszechnej cyfryzacji. Ten ostatni postulat zdecydowano realizować głównie przez utworzenie nowych bądź wzmocnienie istniejących środków przeciwdzia-

⁹ Ch. Paul, Ch. Féral-Schuhl: *Rapport d'information déposé par la Commission de réflexion et de propositions sur le droit et les libertés à l'âge du numérique*, Assemblée nationale 2015, <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/rapports-publics/154000720/> (dostęp: 26 lipca 2016 r.).

¹⁰ [http://www2.assemblee-nationale.fr/documents/notice/14/ta/ta0802/\(index\)/ta](http://www2.assemblee-nationale.fr/documents/notice/14/ta/ta0802/(index)/ta) (dostęp: 25 lipca 2016 r.).

¹¹ Loi n° 2016–1321 du 7 octobre 2016 pour une République numérique (1), https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?sessionId=C5A7C1A759E7578B67197452A980D998.tpdila09v_2?cidTexte=JORFTEXT000033202746&dateTexte=&oldAction=rechJO&categorieLien=id&idJO=JORFCONT000033202743 (dostęp: 27 listopada 2016 r.).

¹² Szerzej zob. I. Compiègne: *La société numérique en question(s)*, Auxerre 2010, *passim*.

łania wykluczeniu cyfrowemu, przede wszystkim przez ułatwienie dostępu dla osób niepełnosprawnych, jak również przez umożliwienie szerokopasmowego dostępu do Internetu na terytorium całego kraju, w szczególności zaś na terenach słabiej zaludnionych. W odniesieniu do kwestii obiegu danych i wiedzy, w ustawie zdecydowano się poszerzyć obowiązek administracji publicznej dotyczący publikowania danych oraz zapewnienia szerszego dostępu do nich, a także uregulowano prawo do ponownego wykorzystania informacji publicznej oraz kwestię ułatwionego dostępu do publikacji powstałych w wyniku badań finansowanych ze środków publicznych¹³ oraz prawa do swobodnego ponownego wykorzystania danych, pochodzących z tych badań. Należy podkreślić, że niektóre regulowane przez ustawę kwestie doczekały się, już na etapie prowadzenia prac legislacyjnych nad nią, praktycznych rozwiązań. Jedno z nich stanowi otwarta platforma cyfrowa (*plateforme ouverte des données publiques françaises*)¹⁴, publikująca publiczne dane w porządku tematycznym oraz zawierająca wskazówki dotyczące zasad ich ponownego wykorzystania.

Zwiększeniu bezpieczeństwa w sieci służą: regulacja poświęcona prawu do żądania od administratora strony usunięcia danych, zebranych w ramach usług społeczeństwa informacyjnego, zamieszczonych w sieci, gdy osoba, której dane dotyczą, była małoletnia (*droit à l'oubli*), oraz regulacja poświęcona uprawnieniu przysługującemu każdej osobie do złożenia wiążącej dyspozycji w kwestii usunięcia danych osobowych użytkownika po jego śmierci (*mort numérique*)¹⁵.

POJĘCIE PLATFORMY CYFROWEJ

Ustawa pour une République numérique, mimo że precyzuje przesłanki rzetelności (*loyauté*) platform internetowych (*les plateformes en ligne*), nie zawiera

¹³ Kwestia otwartego dostępu do publikacji naukowych, stanowiących rezultat badań finansowanych z sektora publicznego, jest gorąco dyskutowana nie tylko we Francji. Szerzej zob. B. Pier, F. Hélein: *Projet de loi „Pour une République numérique” Économie du savoir — Article 9. Libre accès aux publications scientifiques de la recherche publique*, 2015, <https://www.republique-numerique.fr/consultations/projet-de-loi-numerique/consultation/consultation> (dostęp: 17 lipca 2016 r.). Zob. również szerzej na ten temat: Direction de l'Information Scientifique Et Technique — Cnrs, *Livre blanc. Une Science ouverte dans une République numérique*, 2016, <http://bookstore.openedition.org/fr/ebook/9782821868694/livre-blanc-une-science-ouverte-dans-une-republique-numerique> (dostęp: 17 lipca 2016 r.).

¹⁴ <http://www.data.gouv.fr/fr/> (dostęp: 30 listopada 2016 r.).

¹⁵ Ustawa pour une République numérique znoveelizowała art. 40 oraz 40–1 loi Informatique et libertés, wprowadzając te instytucje oraz regulując procedurę zgłaszania oraz egzekwowania tych uprawnień od platform. Szerzej na temat tej regulacji oraz jej zgodności z treścią regulacji rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE, które będzie stosowane od 25 maja 2018 r., zob. następujące opracowania: Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés (CNIL): *Le règlement européen sur la protection des données*, <https://www.cnil.fr/fr/le-reglement-europeen-sur-la-protection-des-donnees> (dostęp: 1 grudnia 2016 r.) oraz *Quels sont les apports de la loi république numérique en matière de protection des données personnelles?*, <https://www.cnil.fr/fr/ce-que-change-la-loi-pour-une-republique-numerique-pour-la-protection-des-donnees-personnelles> (dostęp: 1 grudnia 2016 r.).

definicji legalnej tego pojęcia. Ustawodawca francuski definiuje natomiast pojęcie operatora platformy internetowej oraz określa zakres jego obowiązków wobec konsumentów. Zarówno poddanie ich analizie, jak i przedstawienie przesłanek oraz zakresu odpowiedzialności platform z tytułu nierzetelności wymaga uściślenia pojęcia platformy cyfrowej. W tym celu warto sięgnąć do dwóch francuskich dokumentów, w których wnikliwie rozważono poszczególne aspekty cyfryzacji, w tym funkcjonowanie, obowiązki oraz zakres odpowiedzialności platform cyfrowych. Pierwszy z nich, starszy, to studium roczne przygotowane przez francuską Radę Stanu (le Conseil d'État), pochodzące z września 2014 r., traktujące o prawach podstawowych w dobie cyfryzacji (*Le numérique et les droits fondamentaux*¹⁶), zaś drugi to wspomniany wyżej raport Krajowej Rady do spraw Cyfryzacji (CNNum) *Ambition numérique*, datowany na czerwiec 2015 r. W dokumencie Rady Stanu stwierdzono, że pojęcie „platformy” odnosi się do tych stron, które zezwalają podmiotom trzecim na oferowanie określonej zawartości (*contenu*), usług lub dóbr albo zapewniają dostęp do tej zawartości, jak na przykład wyszukiwarki internetowe czy portale społecznościowe¹⁷. W dalszej części tekstu zaznaczono jednak, że obecnie zarówno funkcjonowanie wyszukiwarek, sieci społecznościowych, giełd internetowych czy porównywarek cen nie może być traktowane wyłącznie jako działalność, którą można uznać za „ograniczoną do procesu technicznego eksploatacji i dostarczania dostępu do sieci komunikacyjnej, na której informacje dostarczane przez osoby trzecie są przekazywane lub składowane czasowo [...]”¹⁸. W konsekwencji nie powinny one podlegać, jak typowy hostingodawca, ograniczonej odpowiedzialności, określonej przez dyrektywę 2000/31/WE¹⁹. Problem wspomnianej odpowiedzialności platform stał się przedmiotem zainteresowania Komisji Europejskiej, która w niedawno wydanym komunikacie: *Europejski program na rzecz gospodarki dzielenia się*²⁰ stwierdziła: „Możliwość zastosowania tego zwolnienia od odpowiedzialności będzie zależeć od prawnych i faktycznych aspektów działalności prowadzonej przez platformę współpracy oraz od tego, czy dana działalność kwalifikuje się jako usługa hostingu w rozumieniu dyrektywy w sprawie handlu elektronicznego. Aby tak było, usługa ta musi mieć charakter czysto techniczny, automatyczny i bierny. Zwolnienie z odpowiedzialności ma miejsce wyłącznie wówczas, gdy platforma współpracy nie odgrywa aktywnej roli, która dawałaby jej wiedzę o bezprawnie przechowywanych informacjach, ich świadomość lub kontrolę nad

¹⁶ R. Cassin: *Le numérique et les droits fondamentaux*, Les rapports du Conseil d'État, 2014, <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/144000541.pdf> (dostęp: 17 lipca 2016 r.).

¹⁷ *Ibidem*, s. 21.

¹⁸ Zob. pkt 42 preambuły do dyrektywy 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 października 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług w społeczeństwie informacyjnym, a w szczególności handlu elektronicznego w obrębie wolnego rynku („dyrektywa dotycząca handlu elektronicznego”), Dz. Urz. WE L 178 z 17 lipca 2000 r., s. 1.

¹⁹ R. Cassin: *Le numérique...*, *op. cit.*, s. 21.

²⁰ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dnia 2 czerwca 2016 r., COM (2016) 356.

nimi, a także wówczas, gdy w przypadku uzyskania takiej wiedzy lub świadomości, platforma podejmuje niezwłoczne działania w celu ich usunięcia lub uniemożliwienia dostępu do nich²¹. W konsekwencji Komisja stwierdziła, że „to, czy platformy współpracy mogą korzystać z takiego zwolnienia od odpowiedzialności, będzie musiało być ustalane w każdym przypadku z osobna, w zależności od poziomu wiedzy platformy internetowej o przechowywanych przez siebie informacjach i kontroli nad nimi²². Analogiczne stanowisko zawarto wcześniej w cytowanym dokumencie francuskiej Rady Stanu *Le numérique et les droits fondamentaux*. Za niezbędne uznano bowiem stworzenie kategorii prawnej, dotyczącej tych platform internetowych, których działalność nie przybiera charakteru pasywnego i technicznego, ale polega na oferowaniu usług sortowania, porządkowania lub odsyłania do zawartości, dóbr lub usług dostarczanych przez podmioty trzecie²³. Także i to pozostaje zgodne z treścią późniejszego komunikatu Komisji Europejskiej, w którym stwierdzono: „Wyżej wspomniane zwolnienie z odpowiedzialności określone w prawie UE pozostaje ograniczone do usług hostingowych i nie obejmuje innego rodzaju działalności lub usług świadczonych przez platformę funkcjonującą na zasadach gospodarki dzielenia się. Wspomniane zwolnienie z odpowiedzialności nie wyłącza również odpowiedzialności platformy współpracy wynikającej z obowiązujących przepisów o ochronie danych osobowych w zakresie, w jakim przepisy te dotyczą działalności własnej platformy²⁴”.

Podobnie jak w studium Rady Stanu, pojęcie platformy zostało ujęte w raporcie *Ambition numérique*, w którym stwierdzono, że należy przez nie rozumieć nie tylko serwis, pełniący rolę pośredniczącą w procesie dostępu do informacji, zawartości (*contenu*), dóbr lub usług publikowanych lub dostarczanych przez podmioty trzecie, lecz także taki, który zajmuje się porządkowaniem i systematyzowaniem oraz prezentowaniem dostarczanych użytkownikom końcowym danych lub informacji²⁵. W *Ambition numérique* zwrócono również uwagę na funkcjonowanie zjawiska platform tworzących swoisty „ekosystem”, oznaczający funkcjonalne sprzężenie serwisów pokrewnych, w których jedna z platform zajmuje naczelne miejsce²⁶. Nadrzędną rolę w takim systemie pełni zazwyczaj platforma „contentowa”, zaś przy wykorzystaniu pozostałych (jak media społecznościowe, aplikacje mobilne) popularyzuje się zawartość platformy stanowiącej trzon tak skonstruowanego „ekosystemu”. W odniesieniu do przypadku powiązania platform szczególnego znaczenia z punktu widzenia użytkowników nabiera wdrożenie obowiązku transparentności oraz rzetelności platform cyfrowych.

²¹ *Ibidem*, s. 8.

²² *Ibidem*.

²³ R. Cassin: *Le numérique...., op. cit.*, s. 21.

²⁴ Zob. Komunikat Komisji Europejski program..., *op. cit.*, s. 9.

²⁵ B. Thieulin, Y. Bonnet, S. Pa, D. Kaplan, M. Ekeland, V. Peugeot, S. Distinguin, M. Tessier: *Ambition...., op. cit.*, s. 59.

²⁶ *Ibidem*.

Na liczne trudności w kwestii zdefiniowania pojęcia platformy cyfrowej zwrócono uwagę w „Białej księdze” poświęconej regulacji platform cyfrowych w Europie²⁷. Dokument opublikowano w grudniu 2015 r., zatem w czasie, kiedy projekt loi pour une République numérique przedstawiono francuskiemu Zgromadzeniu Narodowemu. Autorzy zwrócili uwagę, że brak precyzyjnej definicji pojęcia „platforma cyfrowa” skutkuje powstaniem przeszkód w określeniu zakresu stosowania regulacji jej poświęconej i sprawia, że o zakwalifikowaniu określonych usług czy serwisów jako platform cyfrowych rozstrzygają ostatecznie kryteria uznaniowe²⁸. W „Białej księdze” przedstawiono zarówno zróżnicowane ekonomiczne spojrzenia na platformy cyfrowe, jak i skomentowano ich skutki, w tym najważniejszy — problem ze stworzeniem prawnej kategorii „platformy” lub „platformy cyfrowej”²⁹.

W tym miejscu wypada poświęcić kilka uwag owej ekonomicznej heterogeniczności w charakteryzowaniu platform cyfrowych, można bowiem przypuszczać, że jej konsekwencją stanowi brak legalnej definicji tego pojęcia w loi pour une République numérique.

W „Białej księdze” przedstawiono następujące modele postrzegania platform cyfrowych³⁰:

- a) jako infrastruktury stanowiącej wsparcie dla działalności gospodarczej, ułatwiającej nawiązywanie komunikacji oraz wymianę informacji; platformami cyfrowymi w tym znaczeniu są dostawcy usług internetowych, którzy oferują usługi komunikacji³¹;
- b) jako serwisu umożliwiającego lub ułatwiającego świadczenie usług określonego rodzaju; w tym znaczeniu platformy są definiowane jako pośrednicy między sprzedawcami, dostawcami, reklamodawcami a użytkownikami³²; w literaturze ekonomicznej, w nawiązaniu do tego modelu wskazuje się cztery typy platform cyfrowych, mianowicie platformy służące nawiązaniu współpracy lub wymianie, platformy służące podziałowi kosztów, platformy społecznościowe oraz platformy wytwarzania i zarządzania wiedzą³³;
- c) przez pryzmat skutków, jakie wywołują; ten model wymaga przyjrzenia się skutkom funkcjonowania platform w rzeczywistości cyfrowej; wskazuje się, że

²⁷ W. Maxwell, T. Pénard: *La régulation des plateformes numériques en Europe. Livre blanc*, 2015, http://language.hoganlovells.com/files/News/129ff75a-e7f3-4fc9-a56c-b9f2bb86ce3e/Presentation/NewsAttachment/e2ed7936-b60b-4c1b-85f6-1d07f05ccc42/Livre%20Blanc_Régulation%20des%20plateformes_Pénard_Maxwell_Décembre%202015.pdf (dostęp: 30 lipca 2016 r.).

²⁸ *Ibidem*, s. 7.

²⁹ *Ibidem*, s. 10. Zob. również M. Ivanovas: *Towards a Definition of online Platforms in the European Single Market: linking Transparency on Data Use and Pricing to Market Power*, 2015, <http://crninet.com/2015/paper/A2a.pdf> (dostęp: 1 grudnia 2016 r.).

³⁰ Podaję za: W. Maxwell, T. Pénard: *La régulation...*, *op. cit.*, s. 7 i n.

³¹ *Ibidem*, s. 7.

³² Szerzej zob. E. Brousseau, T. Pénard: *The Economics of Digital Business Models: A Framework for Analyzing the Economics of Platforms*, *Review of Network Economics* 2007, vol. 6, nr 2, s. 81 i n.

³³ *Ibidem*, s. 90 i n.

upowszechnienie się platform cyfrowych przyczynia się do zredukowania kosztów transakcyjnych³⁴, pozytywnie wpływa na innowacyjność w gospodarce, głównie za sprawą kreowania nowego typu usług albo kanałów dystrybucji; nadto wskazuje się, że pozytywnym efektem funkcjonowania platform cyfrowych jest zredukowanie asymetrii informacji³⁵;

d) jako modelu biznesowego, spełniającego określone kryteria, wśród których wskazuje się najczęściej następujące³⁶: zarządzanie co najmniej dwiema grupami użytkowników, istnienie między tymi grupami użytkowników określonych powiązań, brak możliwości samodzielnego uchwycenia przez użytkowników wartości tych powiązań, a także, *last but not least*, pełnienie funkcji katalizacyjnej dzięki kreowaniu określonych sieci zależności i powiązań między użytkownikami;

e) jako swoistego cyfrowego „ekosystemu”, a zatem jako grupy przedsiębiorców, w której podstawową rolę pełni kilka połączonych platform kojarzących elementy poszczególnych uczestników „ekosystemu” — producentów, konsumentów, programistów³⁷; zadanie platform sprowadza się w tym ujęciu do regulowania funkcjonowania owego „ekosystemu” przez tworzenie i wprowadzanie określonych norm jakościowych, procedur albo wymagań technicznych.

Zaprezentowane wyżej sposoby spojrzenia na platformy cyfrowe są najczęściej prezentowane w literaturze ekonomicznej. Dla ekonomistów „platforma cyfrowa” nie jest zatem instytucją homogeniczną, postrzegają ją oni bowiem, badają i opisują, biorąc pod uwagę poszczególne aspekty jej struktury, pełnione przez nią funkcje albo realizowane za jej pośrednictwem cele. Jak wskazano w „Białej księdze”, te różne podejścia ekonomiczne sprawiają, że zadanie polegające na opracowaniu ogólnych wytycznych dla wszystkich kategorii platform cyfrowych, za pośrednictwem których oferowane są rozmaite usługi albo które realizują różne modele biznesowe, jest niezwykle trudne³⁸.

Na zdefiniowanie pojęcia platformy internetowej nie zdecydowano się również w opublikowanym niedawno komunikacie Komisji Europejskiej *Platformy inter-*

³⁴ Pojęcie kosztów transakcyjnych oznacza koszty związane z wykorzystaniem mechanizmu rynkowego (a zatem koszty wynikające z konieczności wyszukiwania i gromadzenia informacji, koszty związane z zawieraniem i obsługą kontraktów). Pojęcie kosztów transakcyjnych zostało wprowadzone przez R. Coase’a (*idem: The Nature of the Firm*, *Economica* 1937, vol. 4, nr 16, s. 386 i n.), zaś teoria kosztów transakcyjnych stała się fundamentalną instytucją nowej ekonomii instytucjonalnej (NEI). Na ten temat zob. szerzej uwagi autora pojęcia nowej ekonomii instytucjonalnej: O. Williamson: *Markets and Hierarchies: Analysis and Antitrust Implications*, New York 1975, *passim*. Szerzej na temat nurtów NEI zob. przeglądowy artykuł P.G. Kleina (*idem: New Institutional Economics* (w:) *Encyclopedia of Law and Economics*, Vol. 1, *The History and Methodology of Law and Economics*, eds. B. Bouckaert i G. de Geest, Cheltenham 2000, s. 456 i n.

³⁵ W. Maxwell, T. Pénard: *La régulation...*, *op. cit.*, s. 9.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*. Zob. również J. Holt, S. Malëić: *The Privacy Ecosystem. Regulating Digital Identity in the United States and European Union*, *Journal of Information Policy* 2015, vol. 5, s. 157 i n.

³⁸ W. Maxwell, T. Pénard: *La régulation...*, *op. cit.*, s. 10.

netowe i jednolity rynek cyfrowy. Szanse i wyzwania dla Europy³⁹, poprzestając na przedstawieniu ich „specyficznych cech wspólnych”, wśród których wskazano w szczególności następujące:

- a) tworzenie i kształtowanie nowych rynków, rzucenia wyzwania tradycyjnym oraz organizowanie nowych form uczestnictwa w działalności lub jej prowadzenia w oparciu o gromadzenie, przetwarzanie i edytowanie dużych ilości danych;
- b) działalność na wielostronnych rynkach, jednak z różnym stopniem kontroli nad bezpośrednimi relacjami między grupami użytkowników;
- c) korzystanie z „efektów sieciowych”;
- d) korzystanie z technologii informacyjnych i komunikacyjnych, w celu natychmiastowego i bezproblemowego dotarcia do swoich użytkowników;
- e) ułatwianie podejmowania nowych przedsięwzięć biznesowych oraz wytwarzaniu nowych strategicznych zależności;
- f) zwiększanie możliwości wyboru przez konsumentów, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu konkurencyjności przemysłu i zwiększenia dobrobytu konsumentów⁴⁰.

Podkreślając heterogeniczność platform oraz ich znaczenie dla rozwoju gospodarki cyfrowej, Komisja wskazała wyzwania, którym należy sprostać w celu umożliwienia skutecznego funkcjonowania jednolitego rynku cyfrowego. Do najistotniejszych należą z jednej strony stworzenie „właściwych warunków ramowych i odpowiedniego środowiska [...] dla utrzymania, rozwoju i wspierania powstawania nowych platform internetowych w Europie”⁴¹, z drugiej zaś stworzenie „wyważonych ram prawnych dla platform internetowych na jednolitym rynku cyfrowym”⁴², zakładających egzekwowanie unijnych regulacji w zakresie odnoszącym się do konkurencji, ochrony konsumentów, ochrony danych osobowych oraz swobody jednolitego rynku. Komisja wyraziła stanowisko, zgodnie z którym dla rozwoju jednolitego rynku cyfrowego niezbędne jest uzyskanie przez platformy zaufania swoich użytkowników. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera rzeczywista realizacja przez platformy obowiązków transparentności i rzetelności⁴³. Niemniej Komisja wyraźnie zachęca do podejmowania przez branżę dobrowolnych działań, mających na celu zapobieganie praktykom prowadzącym do spadku zaufania, zwłaszcza — choć nie tylko — odnoszących się do fałszywych lub wprowadzających w błąd opinii umieszczanych w Internecie⁴⁴. W konsekwencji przyjęcia przez Ko-

³⁹ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dnia 25 maja 2016 r., COM (2016) 288.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 2 i n.

⁴¹ *Ibidem*, s. 4.

⁴² *Ibidem*, s. 5.

⁴³ *Ibidem*, s. 12.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 13.

misję Europejską „miękkiego” stanowiska, rozwiązania przyjęte przez francuskiego ustawodawcę mogą budzić zastrzeżenia.

RZETELNOŚĆ PLATFORM CYFROWYCH W PROJEKCIE LOI POUR UNE RÉPUBLIQUE NUMÉRIQUE

Wydaje się, że w pracach nad ustawą pour une République numérique wzięto pod uwagę przynajmniej niektóre, sygnalizowane w literaturze trudności związane ze zdefiniowaniem pojęcia „platforma cyfrowa”, a także ostrzeżenia przed zbyt inwazyjnym regulowaniem działalności platform *ex ante*. W tym kontekście warto zwrócić szczególną uwagę na regulację poświęconą rzetelności (*loyauté*) platform cyfrowych. Na konieczność ustawowej regulacji obowiązków spoczywających na operatorach platform cyfrowych zwracano uwagę już w 2014 r., w rocznym raporcie Rady Stanu *Le numérique et les droits fondamentaux*⁴⁵, w którym podkreślano konieczność nałożenia na platformy cyfrowe obowiązku rzetelności zarówno w odniesieniu do użytkowników niebędących profesjonalistami przez stosowną nowelizację prawa konsumenckiego, jak i wobec użytkowników profesjonalistów, przez wprowadzenie zmian w prawie konkurencji⁴⁶. Tę potrzebę uzasadniano, powołując się na fakt, że platformy cyfrowe stanowią wrota umożliwiające rozpowszechnianie oraz dostęp do określonych zawartości. We wspomnianym raporcie postulowano ustawowe określenie treści obowiązków platform cyfrowych wobec użytkowników, obowiązków, których treść wypływa z szeroko pojmowanej rzetelności. Wśród nich wskazano przede wszystkim następujące⁴⁷:

- a) obowiązek poinformowania o kryteriach klasyfikowania oraz pozycjonowania danych i informacji, stosowanych przez platformę w celu ulepszenia jakości usług świadczonych użytkownikom;
- b) obowiązek doboru adekwatnych kryteriów klasyfikowania i pozycjonowania danych i informacji stosowanych przez platformę;
- c) obowiązek poinformowania w sposób przejrzysty, dostępny i niedyskryminujący użytkowników o przyjmowanych przez platformę kryteriach usuwania dozwolonych treści;
- d) obowiązek umożliwienia użytkownikowi, który zamieścił określoną zawartość, składania oświadczeń w przypadku ich usunięcia;
- e) w odniesieniu do użytkowników prowadzących działalność gospodarczą, obowiązek powiadomienia w rozsądnym terminie o zmianach polityki umieszcza-

⁴⁵ Zob. wyżej, przyp. 16.

⁴⁶ R. Cassin: *Le numérique...*, *op. cit.*, s. 21.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 281. Zob. również L. Grynbaum: *Loyauté des plateformes: un champ d'application à redéfinir dans les limites du droit européen. À propos du projet de loi pour une République numérique*, La Semaine Juridique, 16–18 kwietnia 2016, s. 778.

nia zawartości albo o zmianie algorytmu, mogących wpłynąć na ich klasyfikowanie i pozycjonowanie.

Zbieżne ze wskazanymi wnioski zawarto w drugim, wspomnianym już wyżej raporcie opracowanym w Conseil national du numérique pt. *Ambition numérique*⁴⁸. W obydwu dokumentach uznano za niezbędne uregulowanie obowiązku rzetelności platform cyfrowych, bez względu na zgłaszane pod adresem tego postulatu uwagi krytyczne, w świetle których obciążenie platform cyfrowych wspomnianym obowiązkiem stanowiłoby rodzaj działań o charakterze policyjnym.

Ostatecznie obowiązek rzetelności platform cyfrowych został uregulowany w tytule drugim (*la protection des droits dans la société numérique*) rozdziale pierwszym (*environnement ouvert*) sekcji trzeciej (*loyauté des plateformes et information des consommateurs*) ustawy pour une République numérique (art. 49 i n.).

Artykuł 49 ustawy nowelizuje art. L. 117–7 kodeksu konsumenckiego (Code de la consommation), wprowadzając definicję legalną pojęcia operatora platformy cyfrowej i precyzując jego obowiązki wobec użytkowników platformy. Zgodnie z art. L. 117–7 I. Code de la consommation⁴⁹ w obecnym brzmieniu operatorem platformy cyfrowej jest każda osoba fizyczna lub prawna, która w sposób profesjonalny, za wynagrodzeniem lub bez niego oferuje publicznie w Internecie usługi komunikacji w oparciu o:

- 1) klasyfikowanie i pozycjonowanie, przy wykorzystaniu algorytmów, określonych zawartości, dóbr lub usług oferowanych lub dostarczanych przez osoby trzecie;
- 2) powiązanie (współpracę) kilku stron, celem sprzedaży dóbr, świadczenia usług, a także wymiany lub podziału określonych zawartości, dóbr lub usług.

W tym miejscu warto zaznaczyć, że pierwotna wersja projektu zakładała dużo szerszą definicję operatora platformy cyfrowej⁵⁰, co spotkało się z uzasadnioną krytyką. Wskazywano przede wszystkim, że chcąc uczynić zadość uwagom zgłaszanym w obydwu raportach, w których podkreślano znaczenie platform cyfrowych jako „aktywnych” pośredników w procesie udostępniania określonych zawartości, dóbr lub usług dostarczanych przez podmioty trzecie, powodowała wykluczenie tych podmiotów pośredniczących, które były bezpośrednio odpowiedzialne za wytworzenie lub wybór określonej zawartości, zapewniając jednocześnie dostęp do stron internetowych z muzyką (np. Deezer, Spotify) albo wideo na żądanie (np.

⁴⁸ Szerzej zob. B. Thieulin, Y. Bonnet, S. Pa, D. Kaplan, M. Ekeland, V. Peugeot, S. Distinguin, M. Tessier: *Ambition...*, *op. cit.*, s. 60 i n.

⁴⁹ Zob. Loi n° 2016–1321 du 7 octobre 2016 pour une République numérique, <https://www.legifrance.gouv.fr/eli/loi/2016/10/7/ECF11524250L/jo#JORFARTI000033203075> (dostęp: 30 listopada 2016 r.). Art. 49: „Art. L. 117–7.–I. „Est qualifiée d’opérateur de plateforme en ligne toute personne physique ou morale proposant, à titre professionnel, de manière rémunérée ou non, un service de communication au public en ligne reposant sur: «1° Le classement ou le référencement, au moyen d’algorithmes informatiques, de contenus, de biens ou de services proposés ou mis en ligne par des tiers; «2° Ou la mise en relation de plusieurs parties en vue de la vente d’un bien, de la fourniture d’un service ou de l’échange ou du partage d’un contenu, d’un bien ou d’un service”.

⁵⁰ Zob. art. 22 Projet de loi pour une République numérique N° 3318; http://www.assemblee-nationale.fr/14/dossiers/republique_numerique.asp (dostęp: 31 lipca 2016 r.).

Netflix)⁵¹. W konsekwencji treść przepisu w wersji wyżej zacytowanej, przegłosowanej przez Zgromadzenie Narodowe, spotkała się z uznaniem. Niemniej, trudno odmówić trafności zgłaszanemu w doktrynie postulatowi usunięcia z treści przepisu pojęcia „zawartość” (*contenu*)⁵². Wskazuje się bowiem, że jest ono zbyt ogólne, co właściwie uniemożliwia precyzyjne wskazanie zakresu przedmiotowego i sprawia, że właściwie wszelka zawartość stron internetowych może zostać objęta pojęciem *contenu*: dokumenty, obrazy, muzyka, wideo. Z tej przyczyny dochodziłoby do konieczności rozszerzenia zakresu stosowania przepisu na takie strony internetowe, które nie spełniają żadnego lub spełniają tylko niektóre kryteria charakterystyczne dla platform cyfrowych.

Realizacja obowiązku rzetelności polega przede wszystkim na dostarczeniu przez operatora platformy wymaganych przez ustawę informacji. Znowelizowany art. L. 111–7.–II Code de la consommation⁵³ nakłada na każdego operatora platformy obowiązek dostarczenia konsumentowi rzetelnych, zrozumiałych i przejrzystych informacji dotyczących:

- a) ogólnych warunków korzystania z oferowanej usługi pośrednictwa, warunków klasyfikowania oraz pozycjonowania, jak również odnoszących się do okoliczności i przesłanek usuwania określonych zawartości (*contenus*), dóbr lub usług, do których ta usługa zapewnia dostęp;
- b) istnienia stosunku umownego, powiązań kapitałowych, wypłacanego (użytkownikom) wynagrodzenia, od chwili gdy te informacje oddziałują na klasyfikowanie oraz pozycjonowanie zawartości, dóbr lub usług oferowanych lub rozpowszechnianych w sieci;
- c) jakości reklamodawcy oraz obowiązków stron wynikających z prawa cywilnego i podatkowego, jeżeli stroną stosunku prawnego (zawieranego za pośrednictwem) platformy są konsumenci⁵⁴.

Nie ulega wątpliwości, że nałożony na platformy cyfrowe obowiązek rzetelności (*loyauté*) sięga dalej niż powinność neutralności (*neutralité*) wymagana przede wszystkim w działalności „pasywnych” wyszukiwarek internetowych. W przy-

⁵¹ L. Grynbaum: *Loyauté...*, *op. cit.*, s. 780.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ Zob. Loi n° 2016–1321 du 7 octobre 2016 pour une République numérique, <https://www.legifrance.gouv.fr/eli/loi/2016/10/7/ECF11524250L/jo#JORFARTI000033203075> (dostęp: 30 listopada 2016 r.). Art. 49: „Art. 111–7.II. Tout opérateur de plateforme en ligne est tenu de délivrer au consommateur une information loyale, claire et transparente sur: «1° Les conditions générales d’utilisation du service d’intermédiation qu’il propose et sur les modalités de référencement, de classement et de déréférencement des contenus, des biens ou des services auxquels ce service permet d’accéder; «2° L’existence d’une relation contractuelle, d’un lien capitalistique ou d’une rémunération à son profit, dès lors qu’ils influencent le classement ou le référencement des contenus, des biens ou des services proposés ou mis en ligne; «3° La qualité de l’annonceur et les droits et obligations des parties en matière civile et fiscale, lorsque des consommateurs sont mis en relation avec des professionnels ou des non-professionnels”.

⁵⁴ Uwagi krytyczne na temat rzeczywistych możliwości stosowania tej regulacji przedstawił niedawno Pierre Storrer na przykładzie obowiązków fiskalnych w działalności Airbnb oraz Ubera. Zob. *idem*: *Le premier pas d’un «droit Airbnb»*, Recueil Dalloz, 4 lutego 2016, nr 5, s. 265 i n.

padku platform cyfrowych, operator, korzystając z autonomii redakcyjnej oraz swobody kontraktowej, może i przeprowadza selekcję oraz pozycjonowanie oferowanych usług. W konsekwencji trudno wymagać w odniesieniu do działalności platform przestrzegania postulatów czy obowiązku neutralności sieci (*neutralité du net*), czyli traktowania prezentowanych treści w taki sam, równy, niedyskryminujący sposób⁵⁵. Wobec tego uznano za pożądane, zwłaszcza w interesie użytkowników, by w odniesieniu do działalności platform wymagać realizacji obowiązku rzetelności zamiast neutralności⁵⁶. Obowiązki operatora platformy zostały w ustawie określone zwięźle i precyzyjnie. W doktrynie francuskiej postulowano już wcześniej o stworzenie spójnej regulacji, której stosowanie zagwarantuje realizację podstawowych zasad obrotu handlowego, w tym dobrej wiary i zaufania do kontrahenta⁵⁷. Dla operatorów platform cyfrowych wdrożenie zasady rzetelności oznaczać będzie przede wszystkim konieczność zagwarantowania przejrzystego postępowania, co oznacza dążenie do zapewnienia zgodności między prezentowanymi treściami a rzeczywistą praktyką podmiotów, którzy dostarczają określone dobra lub usługi⁵⁸. Chodziło przy tym o zapewnienie dostarczenia informacji przejrzystych i zrozumiałych dla ogółu społeczeństwa, a zatem takich, które pokażą istniejące zależności między platformami, reklamodawcami, usługodawcami oraz użytkownikami.

Obowiązek rzetelności został rozszerzony przez dodany art. 111–7–2 Code de la consommation⁵⁹, w odniesieniu do dużych platform cyfrowych, takich, z których działalnością związane jest przekroczenie progowej liczby połączeń. W celu lepszej realizacji obowiązków przejrzystości i rzetelności, operatorzy takich platform zostali zobowiązani do przygotowania oraz udostępnienia konsumentom opracowania poświęconego dobremu praktykom. Wywiązanie się ze wspomnianego obowiązku podlega, w świetle rozwiązań ustawy, kontroli administracyjnej.

⁵⁵ Szerzej na temat *neutralité du net* zob. La Commission des Affaires Européennes: *Rapport d'information portant observations sur le projet de loi pour une République numérique* (n° 3318), Assemblée Nationale, n° 3366, s. 25 i n.; <http://www.assemblee-nationale.fr/14/europe/rap-info/i3366.asp> (dostęp: 25 lipca 2016 r.); Conseil National du Numérique: *Neutralité des plateformes. Réunir les conditions d'un environnement numérique ouvert et soutenable*, 2014, *passim*, http://cnnumerique.fr/wp-content/uploads/2014/06/CNNum_Rapport_Neutralite_des_plateformes.pdf (dostęp: 25 lipca 2016 r.).

⁵⁶ La Commission des Affaires Européennes: *Rapport...*, *op. cit.*, s. 32.

⁵⁷ B. Thieulin, Y. Bonnet, S. Pa, D. Kaplan, M. Ekeland, V. Peugeot, S. Distinguin, M. Tessier: *Ambition...*, *op. cit.*, s. 59.

⁵⁸ V. Gelles: *Ce que la loi pour une République Numérique change pour les professionnels*, <https://www.jurixpert.net/ce-loi-republique-numerique-change-les-professionnels/> (dostęp: 24 sierpnia 2016 r.).

⁵⁹ Zob. Loi n° 2016–1321 du 7 octobre 2016 pour une République numérique, <https://www.legifrance.gouv.fr/eli/loi/2016/10/7/ECFI1524250L/jo#JORFARTI000033203075> (dostęp: 30 listopada 2016 r.); „Art. L. 111–7–1. Les opérateurs de plateformes en ligne dont l'activité dépasse un seuil de nombre de connexions défini par décret élaborent et diffusent aux consommateurs des bonnes pratiques visant à renforcer les obligations de clarté, de transparence et de loyauté mentionnées à l'article L. 111–7. «L'autorité administrative compétente peut procéder à des enquêtes dans les conditions prévues à l'article L. 511–6 afin d'évaluer et de comparer les pratiques des opérateurs de plateformes en ligne mentionnées au premier alinéa du présent article. Elle peut, à cette fin, recueillir auprès de ces opérateurs les informations utiles à l'exercice de cette mission. Elle diffuse périodiquement les résultats de ces évaluations et de ces comparaisons et rend publique la liste des plateformes en ligne qui ne respectent pas leurs obligations au titre de l'article L. 111–7”.

PODSUMOWANIE

Niemal wszystkie założenia projektu *loi pour une République numérique* oraz przyjęte przezeń rozwiązania, także te dotyczące platform cyfrowych, były szeroko dyskutowane, niektóre spotkały się z miazdzącą krytyką, w wyniku której zrezygnowano z przyjęcia proponowanych pierwotnie rozwiązań. Tej części projektu ustawy, która została poświęcona obowiązkowi rzetelności platform cyfrowych, zarzucono, że została opracowana w celu przeciwdziałania potędze światowych gigantów Internetu⁶⁰. Wskazywano również na zastrzeżenia zgłoszone przez Komisję Europejską, w świetle których francuska regulacja może stanowić przeszkodę dla swobodnego przepływu kapitału i świadczenia usług informacyjnych⁶¹. Wskazane wątpliwości powstały w związku z notyfikowaniem Komisji, w listopadzie 2015 r., kilku przepisów projektu ustawy. Obowiązek notyfikacji projektów przepisów technicznych dotyczy sytuacji, gdy państwo członkowskie zamierza wprowadzić nowe standardy w zakresie regulacji odnoszących się do społeczeństwa informacyjnego⁶². Celem tej procedury jest dążenie do zapewnienia zgodności projektowanych tekstów z prawem UE oraz z zasadami rynku wewnętrznego, przede wszystkim w zakresie przeciwdziałania protekcyjnym lub wprowadzaniu barier na rynku wewnętrznym. Dyrektywa wymaga, by od czasu notyfikacji Komisji projektu regulacji wstrzymać prace ustawodawcze na okres trzech miesięcy (*standstill*). W tym czasie Komisja i państwa członkowskie mogą zgłaszać uwagi państwu członkowskiemu, które przesłało projekt przepisów technicznych; to państwo członkowskie uwzględnia te uwagi tak dalece, jak to możliwe w kolejnych pracach nad projektem przepisów technicznych⁶³. Zasadniczo procedurę notyfikacji zamyka przekazanie przez państwo członkowskie ostatecznego projektu przepisów technicznych⁶⁴.

Jeden z najbardziej kontrowersyjnych przepisów, z punktu widzenia naruszenia zasady swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego⁶⁵, stanowił przepis art. 22*bis* projektu, w wersji przyjętej przez Zgromadzenie Narodowe

⁶⁰ S. Cassini: *La future loi Lemaire inquiète les professionnels du numérique*, Le Monde, 9 grudnia 2015, http://www.lemonde.fr/economie/article/2015/12/09/la-future-loi-lemaire-inquiete-les-professionnels-du-numerique_4827819_3234.html (dostęp: 24 sierpnia 2016 r.); P.E. Gobry: *Pourquoi grâce aux effets de réseaux les monopoles sur Internet ne peuvent pas devenir abusifs*, on-line: <http://www.atlantico.fr/rdv/nettoyeur/pourquoi-monopoles-internet-ne-peuvent-pas-devenir-abusifs-pascal-emmanuel-gobry-1889688.html> (dostęp: 25 lipca 2016 r.).

⁶¹ M. Rees: *Bruxelles adresse ses critiques a l'encontre du projet de loi Lemaire*, <http://www.nextinpact.com/news/98746-bruxelles-adresse-ses-critiques-a-l-encontre-projet-loi-lemaire.htm> (dostęp: 27 sierpnia 2016 r.).

⁶² Zob. art. 5 ust. 1 dyrektywy (UE) 2015/1535 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 9 września 2015 r. ustanawiającej procedurę udzielenia informacji w dziedzinie przepisów technicznych oraz zasad dotyczących usług społeczeństwa informacyjnego (ujednolicenie), Dz. Urz. UE L 241 z 17 września 2015 r., s. 1.

⁶³ Zob. art. 5 ust. 2 dyrektywy 2015/1535.

⁶⁴ Zob. art. 5 ust. 3 dyrektywy 2015/1535.

⁶⁵ Zob. art. 3 ust. 2 dyrektywy 2000/32/WE: „Państwa Członkowskie nie mogą z powodów wchodzących w zakres koordynowanej dziedziny ograniczać swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego pochodzących z innego Państwa Członkowskiego”.

i skierowanej do dalszego procedowania. Na podstawie projektowanej regulacji zakładano nałożenie obowiązku rzetelności także na podmioty obce, a zatem na osoby fizyczne i osoby prawne, prowadzące działalność gospodarczą na terytorium państwa członkowskiego albo poza takim terytorium, przy wykorzystaniu jakichkolwiek środków kierujących swoją działalność na terytorium francuskie, będące miejscem stałego pobytu dla konsumenta (adresata tej działalności). Podczas prac legislacyjnych nad projektem loi pour une République numérique zrezygnowano z tego rozwiązania, skreślając projektowany art. 22bis.

Po wejściu w życie ustawy pour une République numérique wiele ważkich kwestii pozostaje nierozstrzygniętych, wśród nich także i te, które dotyczą obowiązków transparentności i rzetelności platform. Wobec przyjęcia przez Komisję Europejską w komunikacie *Platformy internetowe i jednolity rynek cyfrowy. Szanse i wyzwania dla Europy „miękkiego kursu”*, powstaje pytanie o przyszłą relację francuskiej ustawy i projektowanych unijnych regulacji. Z wysoką dozą prawdopodobieństwa można przyjąć, że w niedługim czasie loi pour une République numérique w odniesieniu do obowiązku *loyauté* platform cyfrowych będzie wymagała nowelizacji w kierunku jego liberalizacji.

Niemniej wprowadzenie tej ustawy należy, jak się wydaje, ocenić pozytywnie. Choć niepozbawiona niedoskonałości, ustawa pour une République numérique, choćby w zakresie poświęconym funkcjonowaniu i obowiązkom platform cyfrowych, oznacza wyjście naprzeciw rosnącemu zapotrzebowaniu na funkcjonowanie tego typu serwisów, w związku z popularyzacją trendu konsumpcji kolaboratywnej⁶⁶. Ta ostatnia nie jest zjawiskiem nowym, została zdefiniowana i opisana pod koniec lat siedemdziesiątych ubiegłego stulecia, obecnie jednak jej walory, przedstawione przez Felsona i Spaetha, są z powodzeniem wykorzystywane, przede wszystkim z uwagi na możliwość komunikacji na poziomie globalnym, dostępną dzięki Internetowi. Jedną z form realizowania założeń konsumpcji kolaboratywnej w Internecie są platformy gospodarki współpracy (*sharing economy*), cieszące się niesłabnącym powodzeniem.

Trudno przewidzieć, w jakim stopniu zastosowane w ustawie pour une République numérique rozwiązania w kwestii obowiązku rzetelności platform wobec konsumentów wpłyną rzeczywiście na zwiększenie poziomu ich bezpieczeństwa, jednak biorąc pod uwagę fakt, że w procesie jej powstawania brali udział internauci — użytkownicy platform, można wysunąć przypuszczenie, że ustawa odpowiada aktualnym potrzebom tego środowiska.

⁶⁶ Na temat zjawiska określanego mianem konsumpcji kolaboratywnej zob. M. Felson, J.L. Spaeth: *Community Structure and Collaborative Consumption. A Routine Activity Approach*, *The American Behavioral Scientist* 1978, 21.4 (March–April), s. 614 i n.; natomiast na temat możliwości rozwoju tego trendu za pośrednictwem Internetu zob. R. Belk: *You are what you can access: Sharing and collaborative consumption online*, *Journal of Business Research* 2014, nr 67, s. 1595 i n.; N.A. John: *Sharing and Web 2.0: The emergence of a keyword*, *New Media & Society* 2013, vol. 15, nr 2, s. 167 i n.

BIBLIOGRAFIA

- Belk R.: *You are what you can access: Sharing and collaborative consumption online*, Journal of Business Research 2014, nr 67, s. 1595–1600.
- Brousseau E., Pénard T.: *The Economics of Digital Business Models: A Framework for Analyzing the Economics of Platforms*, Review of Network Economics 2007, vol. 6, nr 2, s. 81–114.
- Cassin R.: *Le numérique et les droits fondamentaux*, Les rapports du Conseil d'État, 2014, <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/144000541.pdf>.
- Cassini S.: *La future loi Lemaire inquiète les professionnels du numérique*, Le Monde, 9 grudnia 2015, http://www.lemonde.fr/economie/article/2015/12/09/la-future-loi-lemaire-inquiete-les-professionnels-du-numerique_4827819_3234.html.
- Coase R.: *The Nature of the Firm*, Economica 1937, vol. 4, nr 16, s. 386–405.
- Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés (CNIL): *Le règlement européen sur la protection des données*, <https://www.cnil.fr/fr/le-reglement-europeen-sur-la-protection-des-donnees>.
- Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés (CNIL): *Quels sont les apports de la loi république numérique en matière de protection des données personnelles?*, <https://www.cnil.fr/fr/ce-que-change-la-loi-pour-une-republique-numerique-pour-la-protection-des-donnees-personnelles>.
- Compiègne I.: *La société numérique en question(s)*, Auxerre 2010.
- Direction de l'Information Scientifique Et Technique — Cnrs: *Livre blanc. Une Science ouverte dans une République numérique*, 2016, <http://bookstore.openedition.org/fr/ebook/9782821868694/livre-blanc-une-science-ouverte-dans-une-republique-numerique>.
- Felson M., Spaeth J.L.: *Community Structure and Collaborative Consumption. A Routine Activity Approach*, The American Behavioral Scientist 1978, 21.4 (March–April), s. 618–624.
- Gelles V.: *Ce que la loi pour une République Numérique change pour les professionnels*, <https://www.jurixpert.net/ce-loi-republique-numerique-change-les-professionnels/>.
- Grynbaum L.: *Loyauté des plateformes: un champ d'application à redéfinir dans les limites du droit européen. À propos du projet de loi pour une République numérique*, La Semaine Juridique, 16–18 kwietnia 2016, s. 778–781.
- Holt J., Malčić S.: *The Privacy Ekosystem. Regulating Digital Identity in the United States and European Union*, Journal of Information Policy 2015, vol. 5, s. 155–178.
- Ivanovas M.: *Towards a Definition of online Platforms in the European Single Market: linking Transparency on Data Use and Pricing to Market Power*, 2015, <http://crninet.com/2015/paper/A2a.pdf>.

- John N.A.: *Sharing and Web 2.0: The emergence of a keyword*, New Media & Society 2013, vol. 15, nr 2, s. 2–19.
- Klein P.G.: *New Institutional Economics* (w:) *Encyclopedia of Law and Economics*, Vol. I, *The History and Methodology of Law and Economics*, eds. B. Bouckaert i G. de Geest, Cheltenham 2000, s. 456–489.
- Maxwell W., Pénard P.: *La régulation des plateformes numériques en Europe. Livre blanc*, 2015, http://language.hoganlovells.com/files/News/129ff75a-e7f3-4fc9-a56c-b9f2bb86ce3e/Presentation/NewsAttachment/e2ed7936-b60b-4c1b-85f6-1d07f05ccc42/Livre%20Blanc_Régulation%20des%20plateformes_Pénard_Maxwell_Décembre%202015.pdf.
- Paul Ch., Féral-Schuhl Ch.: *Rapport d'information déposé par la Commission de réflexion et de propositions sur le droit et les libertés à l'âge du numérique*, Assemblée nationale 2015, <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/rapports-publics/154000720/>.
- Pier B., Hélein F.: *Projet de loi „Pour une République numérique” Économie du savoir — Article 9. Libre accès aux publications scientifiques de la recherche publique*, 2015, <https://www.republique-numerique.fr/consultations/projet-de-loi-numerique/consultation/consultation>.
- Rees M.: *Bruxelles adresse ses critiques à l'encontre du projet de loi Lemaire*, <http://www.nextinpact.com/news/98746-bruxelles-adresse-ses-critiques-a-l-encontre-projet-loi-lemaire.htm>.
- Storrer P.: *Le premier pas d'un «droit Airbnb»*, Recueil Dalloz, 4 lutego 2016, nr 5, s. 265–266.
- Thieulin B., Bonnet Y., Pa S., Kaplan D., Ekeland M., Peugeot V., Distinguin S., Tessier M.: *Ambition numérique: pour une politique française et européenne de la transition numérique*, Conseil national du numérique 2015, <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/rapports-publics/154000400/index.shtml>.
- Williamson O.: *Markets and Hierarchies: Analysis and Antitrust Implications*, New York 1975.

KAROLINA WYRWIŃSKA

RELIABILITY ON THE INTERNET — DIGITAL PLATFORMS
AND CONSUMERS. COMMENTS ON THE LOI POUR
UNE RÉPUBLIQUE NUMÉRIQUE

S u m m a r y

The matter of digitization and how the society can function in the era of digitization is an extremely important element of French internal affairs and a serious social issue. In October 2016 *the loi pour une République numérique* entered into a force. It is a law that introduced regulations of the public and private law in the aspects of a digital society. The law embraces three main aspects of the matter. The first one is how to regulate the promotion and the support of the spread of information in a digital environment. The second area is to ensure that a greater safety is provided to natural persons on the Internet. The third aspect is to guarantee a common digitization. The article below discusses the question of the obligation to provide reliable and transparent information that was levied on digital platforms. The lack of any legal definition of a digital platform can create a certain difficulties in that area. That is why the author of the article mentions the most popular models of digital platforms present in the literature. Fulfilling the legal obligation of reliability of digital platforms demands from the operators to deliver information required by the law in a reliable, understandable and a transparent manner. The solutions introduced in the new law had been broadly discussed and often criticised. It had been claimed, for instance, that the obligation of reliability of digital platforms had been created against the main tycoons of the Internet. What is more, the European Commission expressed doubts that the French law might be an obstacle to a free flow of the capital and providing information services. As the European Commission has accepted a new “mild policy” in the area of digitization by publishing a communication: “Online Platforms and the Digital Single Market. Opportunities and Challenges for Europe”, the question of the future relation of the French law and European regulations is still in place. It is highly probable that the *loi pour une République numérique* will require some more liberal amendments in the aspect of *loyauté* of digital platforms.